

NOTULEN VAN DE GEWONE CONFERENTIE VAN DE KRING VAN ZENDELINGEN  
OP HALMAHERA GEHOUDEN TE Duma van 3-11 mei 1905.

Ter vergadering zijn tegenwoordig de brs. Hueting, van Baarda en Ellen.

1. OPENING DER VERGADERING

De voorzitter opent de vergadering met gebed; hij heet de tegenwoordig zijnde broeders welkom; gedenkt tevens de afwezige br. van der Roest, die volgens de laatste berichten, door de voortdurende ongesteldheid van zijn vrouw, niet tot ons zal terugkeren, waardoor helaas het werk grote schade lijdt. Br. Schut die nog officieel tot onze kring behoort, maar van wie ten vreezen staat, dat we hem niet meer in ons midden terug zullen zien; voorts br. en zr. Fortgens, die we haast nog stellig verwacht hadden op onze vergadering te zien, maar die door de ongunstige wending die de ziekte van br. Fortgens nam naar Java moesten vertrekken. Zijn hart is met zorg vervuld wiens aangevangen werk nu braak ligt en die zozeer hoopt dat de Heer hem ons nog zal teruggeven daar we hem menselijker wijze gesproken onmogelijk kunnen missen. De secretaris zal opgedragen worden een brief van deelneming namens de conferentie aan br. en zr. Fortgens te richten, alsmede aan br. en zr. van der Roest. Aan br. Voorham, alsnog afwezig wordt niet bepaald met liefde door hen gedacht daar hij wel volgens afspraak ter conferentie zou komen met het S.S. van Goens, op 1 mei, doch, hoewel gisteren de conferentie om zijnentwil nog een dag werd uitgesteld de vergadering nog steeds op zich laat, wachten. Evenwel is er ten opzichte van hem ook dank in het hart des Voorzitters daar God hem, na een zware krankheid, nog weder in ons midden heeft willen doen terugkeren. Daarna verklaart hij de conferentie voor geopend en hoopt dat de besprekingen mogen leiden tot een nuttig einde. Hij verzoekt br. van Baarda de afwezige secretaris te willen vervangen.

2. VOORLEZING EN BESPREKINGEN VAN INGEKOMEN STUKKEN

Eerst wordt de brief van het Hoofdbestuur d.d. 22 november 1904 gelezen en besproken en het volgende was het resultaat van deze bespreking:

I. Formulieren voor begroting en rekening.

Deze moeten worden gebruikt schrijft het Hoofdbestuur. Het blijkt echter enigen die niet hebben ontvangen en bij anderen de voorraad was uitgeput, zodat de Conferentie om een nieuwe toezending van deze formulieren verzoekt.

II. Van de begroting mag niet worden afgeweken, d.w.z. wat voor de ene afdeling is aangevraagd, mag niet voor de andere afdeling gebruikt worden; komt er in een afdeling een tekort dan moet men een suppletoire begroting bij het Hoofdbestuur ingediend worden. De conferentie geeft met bescheidenheid in overweging dat de begroting voor een deel moet worden opgemaakt voor uitgaven, die 1 ½ jaar later moet plaats hebben. Allerlei accidenten kunnen oorzaak zijn dat de zolang beraamde uitgaven anders voordeliger of nadeliger uitvallen. Het indienen van een suppletoire begrotingen waarop het antwoord moet afgewacht worden geeft groot oponthoud. De conferentie vindt het daarom eenvoudiger als de Alg. Penningmeester wanneer hem ter kennis komt, dat in de ene afdeling accidenteel een surplus zal zijn, terwijl in een andere afdeling een tekort dreigt, uit het teveel bij de ene broeder het te weinig bij de andere verhelpt. De verantwoording van de Alg. Penningmeester aan het einde des jaars brengt toch duidelijk aan het licht wat elk der broeders heeft ontvangen, terwijl de rekening en verantwoording van elk der brs. aantoon hoe de gelden zijn uitgegeven.

De alg. penningmeester stelt daarom aan de conferentie voor, dat men hem kennis geve wanneer men eventueel een surplus heeft, opdat hij een volgend kwartaal minder geld aanvraagt;  
of wel, dat een tekort dreigt, opdat hij met de andere brs kan overleggen of het mogelijk is dat tekort te verhouden door een bedreigde broeder, met de gelden van hen die er door omstandigheden ruimer bijzitten, te hulp te komen.

II. Memorie begroting sub XII. In de financiële kanttekening art 21 staat: "in urgente gevallen kan een zending bij de Agent geld opnemen", enz. De conferentie meent dat in het ongerief van een gebleken te lage raming van een of andere post op de begroting, door art 21 bovengenoemd wordt voorzien.

III. "DE geschenngoederen worden door de zending van Tobelo besteld voor alle stations, en toch komt op de begroting van elk station een post voor feesten en geschenngoederen voor."  
Alleen de geschenngoederen voor het Kerstfeest worden door de zending van Tobelo voor alle stations besteld; die voor het koninginfeest en ook de onkosten der feesten worden door ieder station voor zich zelf gedragen. De conferentie kan niet vinden dat "de verhouding van de grootte der districten" in tegenspraak zou zijn "met de gevraagde sommen voor feesten en geschenngoederen op de respectieve begrotingen."

IV. Volgens de mening der conferentie heeft niemand de reiskosten naar de conferentie gespecificeerd, maar hebben allen die in het geheel getaxeerd.

V. In het Tobelose bestond de bepaling dat de goeroes de helft moeten betalen van de uitgaven voor aanschaffing van prauwen enz sedert is deze bepaling door de overige districten overgenomen.

VI. Br. Hueting heeft deze keer afzonderlijk een begroting gemaakt voor de klappertuin en deze ingediend.

XI. Met dank erkent de conferentie de zorg van het Hoofdbestuur voor onze stoffelijke belangen, in verhoging der traktementen.

brief van het hoofdbestuur dd.24 nov.1904 wordt nu voorgelezen en besproken

Het volgende wordt daaruit gereleveerd.

V. Ambachtschool.

Ter verduidelijking van het in de notulen der vorige vergadering hieromtrent weergegeven, deelt de Conferentie mede dat bedoeld werd dat een jonge man, slechts te Modjowarno opgeleid als handwerkzaam man om in eigen land de kost te kunnen verdienen, niet voor hier begeerd werd; dat men voor hier zocht een persoon die zowel leiding in het timmervak genoten had, dat hij als baas en ontwerper van voorwerpen of gebouwen die getimmerd moesten worden kon optreden.

Verzoek aan de Pakketvaart Mij.

De conferentie kan met blijdschap aan het Hoofdbestuur melden dat sedert december j.l. Galela en Ekor reeds geregeld om de 8 weken door de P.K.M. worden aangedaan op uitreis naar N.Guinea en thuisreis van N.Guinea.

### 3. VRAAGBOEKJES.

en andere boeken voor school en kerk zijn helaas nodig in de dialecten van verschillende districten. Met een dialect als hoofd dialect te beschouwen en te gebruiken komt men aan de behoeften der christenen in de verschillende districten niet genoegzaam te hulp.

### 4. VOLKSPOEZIE

Het triviale, dat in deze poëzie voorkomt is niet te vergelijken met in de H.Schrift, gebruikte uitdrukkingen, daar het hier bepaaldelijk gebezigd wordt tot opwekking der zinnelijke driften. Het dichten van christelijke liederen op heidense melodieën wordt door de conferentie niet gewenst geacht.

### 5. MOROTAI

Met betrekking tot het antwoord van het Hoofdbestuur, dat het niet in staat is ons hulp te zenden voor Morotai, betreurt de conferentie het dat het H.B. zo weinig kwekelingen aanneemt en slechts met zulke grote tussenruimte dat daardoor telkens grote verlegenheid moet ontstaan, in de zending alhier, als een der zendelingen door ziekte ons voor goed of tijdelijk ontvalt of anderen wegens langdurig verblijf, met verlof moet gaan. Zijn er geen kwekelingen dan moet het H.B. zendelingen die klaar zijn van andere verenigingen trachten over te nemen, of zendelingen der Ver. van andere terreinen hierheen overplaatsen; want waar br.Fortgens nu ook ziek is en br. Hueting in 1906 recht op verlof heeft, kunnen wij het werk hier niet voortzetten en moet alles in de war lopen en voor een deel het gewonnene verloren gaan. Wat betreft Morotai wordt besloten dat vooreerst nog op sleeptouw te houden (eigenlijk kan er geen beter woord voor genomen worden) tot er, God geve het, hulp komt niet alleen voor Moretai, maar ook voor Loda, Sidangoli-Iboe (zolang Fortgens niet terugkomt, Tobelo (als Hueting met verlof gaat) Weda, (dat te veraf ligt voor Br.Voorham) het binnenland van Kau, dat ook om arbeiders roept enz. Het overige deel van de brief gaf geen aanleiding tot bespreking.

### BRIEF GOEROES

De goeroes van Tobelo menen dat waar het leven duurder wordt zij ook wel traktementsverhoging mochten hebben en vinden dat de vergoeding van reiskosten voor de verlofgangers, op de vorige conferentie vastgesteld te laag gesteld is. Wordt besloten hun te antwoorden dat te beoordelen naar de weelde, die véle goeroes zich veroorloven, het traktement voldoende blijkt te zijn, en er ook geen reden bestaat verandering te brengen in betgeen omtrent de reiskosten voor verlofgangers is vastgesteld, daar zij daarmee kunnen uitkomen indien zij niet te veel goederen met zich meeslepen. De heer Meijes wijst erop, dat de goeroes-verlofgangers te veel goederen meeslepen, zodat zij gewoonlijk verre overschrijden het gewicht waarvoor vrijdom van vracht, als passagiersgoed wordt toegestaan, zodat de vereniging overvracht moet betalen. De Conferentie besluit er de goeroes verlofgangers opmerkzaam op te maken, dat zij per persoon slechts 40 kg bagage mogen meenemen en dat door henzelf moet betaald worden als zij meer meenemen dan is toegestaan.

Voorts wordt er door de Heer Meijes op gewezen, dat sommige goeroes door te lang wegblijven de korting voor retour passage binnen 3 maanden verbeuren, waardoor dan weder moet worden bijgepast en de vereniging schade heeft. Waar het S.S van Goens nu geregeld Galela aandoet, wordt besloten voor de goeroes hier retourpassage zal genomen worden. Tenslotte meldt de Heer M. aan de conferentie dat de goeroe-pleegkinderen of familieleden met zich doen reizen, maar dat hij voor die volgelingen geen gelegenheid voor logies heeft en

deze zich dus maar een onderdak elders moeten zoeken. Wordt besloten dat de goeroes volgelingen met zich voerende zelf in alle reiskosten van deze volgelingen zullen moeten voorzien. Aan al de goeroes zal van een en ander kennis worden gegeven.

#### 6. VERZOEK VAN GOEROE MATULATUA

Verzoek van goeroe Matulata om restitutie van fl. 4,- uitgegeven boven het reisgeld naar Saparoea toegestaan (omdat bij een week op Ambon op de boot moest wachten), wordt van de hand gewezen. Had hij niet zoveel bagage heen en weer met zich meegeslept, dan had met zijn fl.10,- reiskosten wel kunnen uitkomen.

#### MIDDAGVERGADERING

Voor wij de middagvergadering waren begonnen verscheen br. Voorham, die dadelijk aan de verdere beraadslagingen deelnam.

#### 7. DE NIEUWE FINANCIËLE BEBALINGEN

Alle leden der conferentie hebben deze nieuwe bepalingen ontvangen, bij art 3 wordt opgemerkt dat mogelijk uit de bepaling dat "er geen betalingen geschieden dan tegen kwitantie", plagerijen van de zijde van de agent kunnen voortspruiten. Hij is nu niet verplicht van de eerste gelegenheid ter verzending van gelden in het aangevangen kwartaal gebruik te maken, wanneer door omstandigheden de kwitantie daarvoor te laat komt. (Hij zond zelfs nu geen traktement over het 2de kwartaal aan een onzer, per eerste gelegenheid, omdat de kwitantie daarvoor slechts 2 dagen voor het vertrek der boot ten zijnt aankwam).

De Conferentie wil vragen of met die bepaling pertinent is bedoeld, dat de agent de kwitantie eerst moet hebben eer hij uitbetaalt, of dat er bedoeld is, dat hij voor elke betaling aan de zendingen een kwitantie moet ontvangen, zij het dan ook na de betaling.

Bij art. 11 wordt opgemerkt, dat de Conferentie het der Vereniging niet kan beletten te kopen waar zij wil, maar raadt toch aan, dat voor haar gekocht worde waar het goedkoopst is, al is het bij de agent. De zendingen voelen zich natuurlijk ook niet verplicht bij de Agent te kopen, als ze het elders goedkoper kunnen krijgen. Over wat verder nog voorkomt in dit art. ten opzichte van het logeren van zendingen of goeroes door de Agent zal in een bijlage gehandeld worden.

Bij art 12 spreekt de Conferentie de wens uit om nader geïnformeerd te mogen worden over de porté van dat art. Wat wil zeggen, dat de zending geen handel mag drijven?

Mogen b.v. goeroes en mensen die hij aan huis heeft niet helpen aan goederen, die zij anders veel duurder bij de Chinezen moeten kopen, tegen voor hen billijke prijzen? Of als men op afgelegen posten woont, mag hij hen niet helpen aan rijst en petroleum?

Over art 16 heeft br. van Baarda laatst al geschreven en inlichtingen verzocht. Als hij daarop antwoord zal bekomen hebben, zal hij de overige leden der conferentie daarvan kennis geven.

Art 2. Overgangsbepalingen. De toegezegde regeling van de pensioenen der tegenwoordige zendingen, wordt alsnog met belangstelling door hen tegemoet gezien.

#### Vergadering op 4 mei 1905 ZENDING en landbouw.

Met veel aandacht wordt geluisterd naar de gedachten en voorstellen in dit referaat door de voorzitter neergelegd. Na afloop van deze lezing brengt de conferentie hem haar dank voor de arbeid aan zijn referaat besteed; betuigt hare sympathie met de gedachten daarin ontwikkeld en de voorstellen daarin gedaan en zegt te gevoelen dat op de vervulling daarvan moet worden aangestuurd. Zij ontveinst zich evenwel niet de bezwaren, die de vervulling van de geschetste plannen in de weg staan. Tegen het plaatsen van een zending-landbouwer in een

district met een zending-leraar gold vroeger het bezwaar, dat er gevaar bestond dat de verstandhouding tussen die twee waarschijnlijk niet altijd een goede zou zijn. Het is echter mogelijk dat waar een proeve wordt genomen met een br. econoom, geheel onafhankelijk werkend, zoals in het referaat is uiteengezet, dit bezwaar een hersenschim blijkt te zijn. Voorts vindt br. van Baarda, dat hetgeen over de volgzzaamheid van de bevolking en de neiging onder haar om zich te schikken en zich te vinden in zulke geheel nieuwe zaken, wel wat te optimistisch in het referaat wordt gesproken, of tenminste dat de referent op dit punt oordeelt volgens gunstige plaatselijke omstandigheden in zijn afdeling waar het groter deel, en daaronder het districtshoofd, tot de aanhangers van het christendom behoren. Ook zal de uitzending van zulke economen het budget van de zending op Halmahera belangrijk verhogen. Tegen dit laatste brengt de referent in, dat er voorlopig slechts een econoom zou behoeven worden uitgezonden, die het beheer van en het toezicht over aanplantingen en landbouwwerken in verschillende districten op zich zou kunnen nemen. Daartegen wordt weer het bezwaar geopperd, dat hij waarschijnlijk vooral in de eerste tijd zijn handen vol genoeg zal hebben aan een afdeling daar hij zelf wel hard zal moeten werken, niet alleen om de bevolking de geheel nieuwe wijze van landbouwen te leren, maar ook om haar door zijn voorbeeld tot navolging te wekken. Voorlopig zou men zich dus wel tot een econoom in het district Tobelo moeten bepalen. Behoudens ingebrachte bezwaren, maar tegen elk nieuw plan bestaan natuurlijk bezwaren, betuigt de conferentie haar adhaesie aan de voorstellen in het referaat neergelegd en besluit dat het als bijlage bij de notulen aan het Hoofdbestuur zal worden opgenomen. Daarbij zal ook een afschrift gevoegd worden van de brief van de Resident van Ternate aan de voorzitter geschreven in een antwoord van een schrijven van hem, waarin ZHEG zijn plannen in deze ontvouwd en informeerde of voor de uitvoering daarvan ook subsidie van de Regering zou mogen verwacht worden

#### Bijlage III. HANDWERKSCHOOL.

De voorzitter herinnert er aan, dat op de Conferentie reeds enige malen over zulk een school is gehandeld en dat op de vorige conferentie br. Fortgens gemachtigd werd om stappen te doen, teneinde voor zulk een school te Sidangoli een geschikte baas te bekomen door de hulp van zend. Kruijt te Modjowarno. Door br. Fortgens vertrek weten wij niet hoever hij met zijn pogingen in deze gevorderd is. De Conferentie vreest echter dat, waar het clubje christenen te Sidangoli nog zo klein is, het moeilijk zal wezen daar te slagen met de oprichting van zulk een school. Br. Hueting meent -tegen vroegere gevoelens in- dat hij na nader onderzoek goede hoop heeft dat er in het Tobelose genoeg jongelui zijn, die bereid gevonden worden om een cursus op zo'n handwerkschool te volgen, zelfs zo zonder dat hun daarvoor geldelijke vergoeding wordt betaald. Zijns inziens zou men zich moeten bepalen tot het timmervak. De zending zou zeker niet ongenegen zijn subsidie te geven, zelfs voor een betrekkelijk klein aantal leerlingen, en dat wel per hoofd. Voorts zouden er voorwerpen voor uitvoer vatbaar, kunnen worden vervaardigd en zou ook voor de zending door de baas met zijn leerlingen kunnen gebouwd worden. De hoofdzaak in deze is echter dat men een geschikte baas vindt. Een heiden chinees van Ternate zou niet gewenst zijn: wel zijn er bekwamen handwerkslui onder hen, maar hun invloed op de jongens zou wellicht een verkeerde zijn en daar zij op de Alfoer zeer laag neerzien en met vloeken en schelden niet zuinig zijn, zouden de leerlingen weglopen. Br. van Baarda zou liever zien, dat de Conferentie dit onderwerp voorlopig liet rusten, omdat br. Fortgens afwezig is en het hem wellicht onaangenaam zal aandoen, dat zonder dat hij er zich in heeft kunnen laten horen, teruggekomen wordt op het besluit waarbij hem opgedragen wordt stappen tot het oprichten van een handwerkschool te doen. De voorzitter meent echter, dat daarvoor niet behoefte gevreesd te worden. Br. Fortgens nam op

zich te arbeiden voor een school in Sidangoli in de tijd toen Iboe nog niet toegankelijk was voor hem en hij alleen werk kon vinden in zijn kleine gemeente in het Sidangolische, verlangde naar meerdere arbeid; hij meent waar de arbeid van br. F. zich tegenwoordig uitbreidt ook in Iboe, het br. F. aangenaam zal zijn zo de taak inzake de handwerkschool, die hij onder andere omstandigheden op zich nam, hem uit de hand wordt genomen. De overige brs. denken hierover als de voorzitter en zo wordt besloten dat men zich om informatie en voor het verkrijgen van een baas zal wenden tot br. Schroder in het Ambonse en br. A. Kruijt te Modkowarno, br de Haan te Depok, br. Langeveld in de Minahassa en br. Nommensen in de Bataklanden. Br. Voorham vindt dat niet alles voor Tobelo behoort te zijn, dat ook voor Boeli mogelijkheden bestaan, maar gelooft dat men zich voorlopig bij wijze van profnemning tot een handwerkschool moet bepalen, om, wanneer het blijkt dat zulk een profnemning tot een handwerkschool vruchten afwerpt voor de bevolking, men ook in andere districten tot daartoe moet overgaan.

#### VEGADERING HET HOOFDEN

In het algemeen wordt toegestemd dat een vergadering met hoofden noodzakelijk is. Verder wordt gevraagd: "moet op die vergadering met de hoofden worden voortgegaan met het beraadslagen over een vast te stellen christelijke adat voor de inlandse christenen."

Deze vraag wordt gedaan, omdat voor de deur staat een rechtsregeling voor de Inlandse christenen door de 2de kamer. Men beweert dat bij die rechtsregeling in hoofdzaak althans, de regels van het strafrecht zullen gevolgd worden, die in Holland gelden, en dus, het opmaken van een christelijke adat, waarbij verschillende straffen (o.a. die van overspel) worden geregeld, geheel, overbodig zou zijn.

De conferentie zou het betrouwen indien, niet in de rechtsregeling met dergelijke adatregeles gerekend wordt, die hier steeds heilzame teugels en dammen tegen allerlei hartstochten geweest zijn. De conferentie verzoekt met aandrang aan het Hoofdbestuur de Minister te verzoeken dat hij de te verwachten rechtsregelingen voor Inl. christenen toch zoveel mogelijk plaats worde gelaten voor de adatregeling, inzonderheid voor die van het strafrecht. Hierover zal nog een bijlage worden toegevoegd. Voorlopig wordt besloten op de aanstaande vergadering met de Hoofden (D.V. in november) te Tobelo voort te gaan met die beraadslagingen over een christelijke adat en de Controleur zal verzocht worden die beraadslagingen bij te wonen.

Aangaande de vergadering met de goeroes afzonderlijk, wordt goedgevonden, dat voor die vergadering een zestal onderwerpen ter bespreking aan de goeroes zal worden voorgelegd: een hunner zal respectievelijk een onderwerp ter bespreking inleiden waarna de anderen hun gedachten daarover verder kunnen uiten. De eerste vergaderingen van deze aard zullen waarschijnlijk nog maar weinig voldoen, maar de conferentie hoopt dat men al doende zal leren en dat hoe langer hoe meer zal blijken, dat er een opvoedende kracht voor de goeroes van uitgaat. De nu reeds door de conferentie gekozen onderwerpen zijn:

1. Hoe moet de orde op de school gehandhaafd worden.
2. Hoe moet de school ingericht worden, opdat jonge kinderen er gaarne heengaan.
3. Hoe moet aan de kinderen rekenen geleerd worden?
4. Hoe, en wanneer moet bij ziekbedden gebeden worden?
5. Hoe moet de catechisatie ingericht worden?
6. Wat is de drijfveer in de Alfoerse godsdienst?

Er wordt besloten dat de twee eerste onderwerpen in het Kause; de twee volgende in het Tobelose; het 5de in het Lololose; en het laatste te Duma aan de goeroes zal worden uitgegeven.

Geest (Gurumi) Ziel (Njawa) Hart (Goma).

In de middagvergadering las br. van Baarda zijn referaat voor. Na afloop werd hij bedankt voor de door hem genomen moeite. Br. Hueting wees er op hoe in het Tobelose in veel opzichten afwijkend van hetgeen als de denkwijze der Galelarezen was voorgedragen. De gurumini geest was daar nog bepaald uitsluitend de levenskracht, die de gigiri (njawa)ziel kracht geeft zich te openbaren; de vereniging van de gomanga's, zielen van de aan gewone ziekten overledenen, is daar zeer onbeduidend; die van de dilikene's, zielen dergenen die een plotselinge dood gestorven zijn, staat daar meer op de voorgrond. DjOu ma d'utu, de Opperheer, verdwijnt er geheel op de achtergrond. De wonge ziel van de Urvater van de stam bezoekt zonden die ongestraft zijn gebleven. Bij het dodenfeest komen plechtigheden voor, die bij de Galelarezen niet worden aangetroffen.

Br. Hueting hoopt metertijd een monografie over het animisme onder de hem bekende stammen in het licht te geven; welke toezegging door de conferentie met blijdschap vernomen werd. De brs. van Kau en Boeli waren nog niet genoeg doorgedrongen in de kennis aangaande deze dingen, om met juistheid te kunnen weergeven, hoe dienaangaande in hun omgeving gedacht werd. De conferentie besluit dat het referaat van br van Baarda als bijlage aan het protocol aan het Hoofdbestuur zal worden opgezonden.

?????????

niet kan plaatsen. Misschien zou die er enigen af kunnen staan; ook zouden we ons tot br.Stom kunnen wenden; wellicht heeft hij ook enige moerids die we direct kunnen plaatsen en hij niet.

Verder meent br. Voorham, dat de school te Petani door de posthouder aldaar wordt tegengewerkt, die er liever een governementschool zou hebben. Het Hoofd van Patani die gunstig voor de school gestemd was, is uit zijn ambt ontzet en een hoofd, dat op de hand is van de posthouder, is aangesteld. De school dreigt aldus te verlopen. De conferentie meent dat hij het nog eens een half jaar moet aanzien en wordt zijn vrees werkelijk bevestigd dan zal het wellicht geraden zijn de tegenwoordige goeroe uit deze Moh. kampong weg te nemen en hen naar een christenkampong te verplaatsen.

OPMAKING BEGROTING

De concept begrotingen gaan rond ter inzage alsmede de rekeningen over 1904.

Bij het nazien der rekeningen merkt de Alg. Penningmeester op, dat hij het schadelijk vindt zulke grote batige saldi in kas te hebben en vraagt of het niet mogelijk is hem te berichten wanneer er een aanmerkelijk surplus in kas is, opdat hij voor het volgend kwartaal minder aanvraage. De voorzitter meent dat dit wel zou kunnen, indien men zeker is dat elke 3 maanden het nodige, tijdig vooruit toegezonden wordt, maar dat men anders zulk een batig saldo in petto dikwijls nodig heeft. De Penn.m. beaamt de waarheid hiervan.

Nu de heer Meijwes het geld levert hebben we nog geen klagen gehad; evenwel kort voor de toezegging (lees toezending) voor het 2de kwartaal schreef M, dat hij niet wist of hij die gelden wel zou kunnen zenden, daar hij dienaangaande nog niets uit Holland gehoord had en meende dat dit zwijgen uit Holland in verband zou staan met de slechte financiële toestand der vereniging. Gelukkig kreeg hij bijtijds aanwijzingen, die hem vergundten tot uitbetaling over te gaan. Evenwel br. Ellen vindt goed dat het volgend kwartaal van f.1000,- voor hem niet aangevraagd wordt en br. Voorham stemt er in toe dat voor het 3de en het 4de kwartaal voor hem respectievelijk fl 250,- minder wordt aangevraagd.

Vooorts werden, de respectievelijke begrotingen behandeld en post voor post na beraadslagingen vastgesteld. Op br. Ellen wordt voorlopig een post gebracht van fl. 3000.

Voor de oprichting van een definitieve woning in het Kause, onder dit voorbehoud, dat hij met die huisbouw begint voor elk der 3 maanden opgeeft hoeveel hij denkt nodig te hebben, opdat de penningmeester zijn aanvraag daarnaar regele. Van br. Fortgens is geen concept-begroting ingekomen. De conferentie maakt er een voor zijn afdeling op volgens de begroting van het jaar 1905. Ook was er geen rekening over 1904 van hem binnengekomen zodat de conferentie dus niet kon raadplegen tot vaststelling van de posten der begroting over 1906. De conferentie meent, dat zo br. Fortgens terugkomt, hij onmiddellijk moet komen tot het oprichten van een goede definitieve woning op een geschikte plaats; daarvoor moet hij desnoods een gemaakte woning laten uitkomen, want het is wel aan te nemen, dat zijn onvoldoende woning op een minder geschikte plaats tot zijn ziekte heeft bijgedragen. Er wordt dus voorlopig fl. 3000,- voor een woning op zijn begroting gebracht; waarmede eventueel zal gehandeld worden op de wijze als voor br. Ellen is vastgesteld. De begrotingen na vaststelling:

Voor	TOBELO .....	fl. 9.000.-
	MOROTAI .....	fl. 700.-
	KAU .....	fl. 9.000
	Boeli .....	fl. 4.750
	SIDANGOLI .....	fl. 5.900.-
	GALELA .....	fl. 3.200.-
	LODA.....	fl. 1.000.-
		—————+
	.....	fl. 32.570.-

#### KERKELIJKE HUWELIJSINZEGENING

Moet het burgerlijk huwelijk ook door het kerkelijk huwelijk gevolgd worden wanneer blijkbaar de Jonggehuwden reeds in overspel (liever geslachtsgemeenschap) geleefd hebben? Dit was de vraag die ter tafel werd gebracht. Zij wordt besproken en dit leidt tot het volgende resultaat. Men moet onderscheid maken, omdat er verschillende omstandigheden voorkomen. Huwt een christenjongen met een heidens meisje dat beloofd tot het christendom te zullen overgaan, dan moet er gewoonlijk enige tijd verlopen, voordat alles zijn beslag heeft. Dan is men gewoonlijk begonnen met het betalen van een gedeelte van de bruidschat en worden de jongelui als gehuwde lieden beschouwd. Heeft nu alles zijn beslag gekregen is het meisje overgegaan en gedoopt en willen nu eindelijk ook het huwelijk nog kerkelijk ingezegend hebben dan moet dit, aldus de conferentie, gewaardeerd worden. Zijn ze echter beiden christenen en dus levende onder voor ons geregelde verhoudingen, dan moet men er op staan dat ze ook in het huwelijk de geregelde weg bewandelen, en zijn ze daar in niet geregeld, maar leven ze van te voren blijkbaar reeds met elkaar in wilde echt, dan sluite men het huwelijk alleen burgerlijk en keure hen, de kerkelijke plechtigheid niet waardig. Evenwel zal ook zo nog met velerlei omstandigheden gerekend moeten worden en kunnen voorlopig de puntjes nog niet scherp op de i's gezet worden.

#### SPAARBANK

De inlander heeft soms wel geld over, bewaart en begraaft het soms, zodat niemand ervan weet en, als hij onverwachts sterft, het geld verloren is; ook wel wordt hen het geld ontstolen. Het zou dus mogelijk zijn, dat men zijn geld in vertrouwde handen ter bewaring wilde geven, inzonderheid als daar van rentewinst te wachten is. Het is mogelijk dat men in de beginne de zaak nog niet vertrouwt. Maar de conferentie keurt het plan goed om hulpspaarbanken voor



de inlanders op te richten. Er wordt besloten dat we ons zullen wenden tot de spaarbank in Menado, om inlichtingen te bekomen op welke wijze en welke voorwaarden de zendingen als verzamelaars of agenten van de Bank zouden kunnen optreden.

#### ZWERVERS IN DE BATJAN ARCHIPEL

Wordt door de voorzitter ter sprake gebracht het onderwerp aangaande zwerfende Tobelorezen en Galalarezen enz. in de Batjan archipel. Onder hen zijn ook christenen. Zij gaan daarheen, zo het niet tijdelijk, maar blijven er, soms jaren en soms voor goed, hangen en staan aan het gevaar bloot te vervreemden van het christendom. Vroeger werd reeds over hen gesproken met de hulpprediker Birkhoff, die, zo het scheen, zijn vast station op BaTjan zou hebben en die beloofde zich die zwerfers zo mogelijk te zullen helpen. Doch waar de Heer Birkhoff zijn vast station op Ternate kreeg en nu maar van tijd tot tijd voor kort Batjan bezoekt, valt er op hem niet te rekenen. Het is het gevoelen van de conferentie, dat, zo er overvloed van zendingen waren het gewenst zou zijn, dat ook een onzer zendingen Batjan tot afdeling werd aangewezen om deze dwalende schapen in het oog te houden. Hierop vestigt dus de Conferentie de aandacht van het Hoofdbestuur.

De conferentie wordt gesloten met het gewone slot.

De Conferentie vestigt beleefdelijk de aandacht van het Hoofdbestuur op het volgende: Voor 4 jaren werd te Tobelo een vergadering gehouden tot regeling van de adat voor de Inl. christenen. Op die vergadering waren aanwezig alle christenhoofden, ook nog oudsten, verder goeroes en de zendingen. Deze vergadering maakte niet een adat, maar trachtte alleen te regelen wat als adat onder het volk leefde. Wat als adat vastgesteld werd, deze regelen worden de Resident van Ternate ter goedkeuring aangeboden. De resident betuigde zijn instemming met een en ander en beloofde, dat voortaan deze adat tot grondslag zou gelegd worden aan de rechtspraak door de Europese ambtenaren. Twee jaar later werd er weer een vergadering gehouden waar hoofdzakelijk gesproken werd over erfrecht etc. aangezien de resident van Ternate er op gewezen had, dat zulks tot heden nog ontbrak. Het spreekt van zelf dat de nieuwe adat in enige zodanige maatregelen neme als het dienstig voorkomt om te zorgen, dat dit zeer noodzakelijk deel van de arbeid der Chr.Zending in dit land niet verwoest worde. Op nog een punt, in verband met deze zelfde zaak, wenst de conferentie de aandacht van het H.B. te vestigen. Er wordt nu in de 2de kamer gesproken over een regeling van het recht voor Inl. christenen. De controleur heeft zich uitgelaten als zou die rechtsregeling op het Europees recht gebaseerd zijn, waardoor de strafbepalingen tegen overspel daarin niet zouden voorkomen. De conferentie weet niet of deze bewering op waarheid gegrond is maar acht de zaak toch belangrijk genoeg om er de aandacht op te vestigen. De straffen toch op ecbtbreuk en overspel te voorkomen zijn zeer streng in dit land en met het oog op de eerstens zinnelijken, tweedens naijverige aard van het volk, komt het ons voor dat die zeer zeker niet gemist kunnen worden. Zonder die wetten zou doodsflag hier aan de orde van de dag zijn en zouden de zeden zeer veel achteruitgaan. Het gevoelen is in het volk geworteld dat zonde tegen het 7de gebod evenzeer ja, veel meer zonde is dan die tegen het 8<sup>ste</sup> of 6<sup>de</sup> gebod en een uitroepen of ook een negeren van dat gevoelen zou zeer zeker de treurigste gevolgen hebben. Het is natuurlijk aan het H.B. bekend of de vrees der conferentie in deze gerechtvaardigd is of niet, maar zo er ook slechts enigermate grond mocht zijn, verzoekt de conferentie beleeft deze zaak onder de aandacht te brengen van de Minister van Koloniën, opdat zo mogelijk voorkomen worde wat naar onze mening niets andere is dan een ontzettende ramp voor dit land kan zijn.

BESTUURDERS VAN DE UTRECHTS ZENDINGVERENIGING AAN DE  
CONFERENTIE HUNNER ZENDELINGEN OP HALMAHERA IN ANTWOORD OP DE  
NOTULEN HUNNER VERGADERING VAN 2-11 mei

Zeer geliefde Broeders,

Uw bovengenoemde notulen ontvingen wij in goede orde. Van de inhoud namen wij met grote belangstelling kennis. Wij ontvingen de indruk, dat Gij op broederlijke wijze de belangen van Uw arbeid met elkander hebt besproken en met de nodige ernst overwogen; vooral dat gij met de nodige ruimte van blik de verschillende maatregelen overziet, die strekken kunnen tot bevestiging en verdieping van de invloed des Evangelies. Wij bidden van harte Gods zegen af over deze Uw pogingen en geven U de verzekering dat wij van onze zijde zullen doen wat in ons vermogen is om Uw werk te steunen.

In het bijzonder zijn wij doordrongen van de noodzakelijkheid om het aantal zendingen op Halmahera te vermeerderen. Wij wijden aan deze zaak ernstig onze aandacht. Al onze plannen in deze richting kunnen wij U thans nog niet mededelen, omdat zij nog niet voldoende vastheid hebben verkregen.

In elk geval zijn onze kwekelingen Munk, van Essen en Lasschuit voor Halmahera bestemd. Wij hebben echter reden te geloven dat het ons mogelijk zal zijn op andere wijze het aantal onzer zendingen op Halmahera te vermeerderen. Wij wijden aan deze zaak ernstig onze aandacht.

Thans tot de beantwoording van Uw notulen overgaande behandelen wij de verschillende punten daarin genoemd naar de nummers van uw notulen.

3. In ons archief hebben wij niet anders dan een exemplaar van het concept-reglement in 1900 ter conferentie op Kau opgesteld. Wij zijn van plan daarvan enige copïën te laten vervaardigen en aan elke zending, die naar Halmahera gaat een exemplaar mee te geven. Voor wij daartoe overgaan verzoeken wij uw secretaris ons nog eens te melden of er in dat concept veranderingen gebracht zijn dan wel of die wenselijk geacht worden. Aangezien onze jonge broeders reeds in mei of juni 1906 naar Indië zullen vertrekken, verzoeken wij uw secretaris ons zo spoedig mogelijk op deze vraag te antwoorden. Waarschijnlijk is het eenvoudigste indien hij ons een copie zendt van het reglement dat in uw laatste vergadering is voorgelezen.

5. Naar aanleiding van uw opmerkingen onder II a en b verwijzen wij naar de u tegelijk met deze toe te zenden ramingen. Elk der bbr. vindt daarop aangegeven welk crediet voor hem bij de Heer Meijwes is geopend. De bbr. kunnen met de Heer Meijwes overleg treden over de toezending van het geld. Wij verzoeken u daarbij in aanmerking te nemen, dat wij maandelijks aan de heer M. fl. 2.900,- toezenden en dat deze in het geheel voor de Zending op N. Guinea en Halmahera te betalen heeft een bedrag van fl. 34.780.- Het is dus wenselijk dat elk der bbr. maandelijks niet meer dan een twaalfde van zijn raming beschikt. Mocht het gewenst zijn in het vervolg b.v. bij de aanvang des jaars een enigszins ruimer bedrag beschikbaar te stellen, dan houden wij ons voor mededeling daarvan aanbevolen. Overigens kan natuurlijk de Heer M zo nodig geld voorschieten.

Wij geloven, dat door een en ander de onregelmatigheid, waarvan uw notulen spraken, tengevolge waarvan de ene broeder een ruim voorziene kas heeft, terwijl de andere tekort komt, zal worden voorkomen. Het komt ons niet gewenst voor daarin te voorzien op een wijze zoals door u is voorgesteld. Terecht is door u opgemerkt, dat art.21 van de financiële bepalingen voorziet in de behoefte dat bbr. die onverhoopt te weinig contanten in kas mocht hebben.

Onze opmerking in het begeleidend schrijven bij de ramingen zeggen u op welke wijze wij willen voorzien in het geval dat een der bbr. een overmatig volle kas heeft. Van uw nadere verklaring omtrent het hoge bedrag voor geschenken op de ramingen voor Tobelo hebben wij goede nota genomen. Wij beschouwen dus deze post als een algemene uitgaaf ten behoeve van de Zending op Halmahera. Nog aangenamer zou het ons zijn, indien br. Hueting ons bij het overmaken van zijn rekening zou kunnen opgeven voor welk bedrag ongeveer hij geschenkgooderen aan andere broeders heeft verzonden. Een streng nauwkeurige berekening is in deze natuurlijk niet nodig; met benadering stellen we ons gaarne tevreden. Het zou ons achter aangenaam zijn indien wij door een gedeelte van de aangevraagde fl. 600,- ten laste brengen van die zendingspost, waarvoor dat gedeelte ook werkelijk is gebruikt, opdat wij zo zuiver mogelijk konden berekenen wat elk van de zendingsposten ons kost. Indien br. Hueting zonder al te veel moeite ons de daarvoor nodige opgaven kan verstrekken, dan zal hij ons daarvoor zeer verplichten.

6. Wij erkennen dat art 3 van de financiële bepalingen enige moeilijkheden kan veroorzaken. Door ons wordt overwogen of het mogelijk is daarin verandering te brengen; totdat gij daarvan bericht hebt ontvangen blijft het art.3 van kracht. Van uw opmerkingen omtrent art 11 der financiële bepalingen handelende over de aankoop van goederen bij de Heer Meywes hebben wij goede nota genomen. Voor zover ons bekend is streeft de Handelsvennootschap er naar om de bbrs zo goedkoop mogelijk van het nodige te voorzien. Wij stellen het Bestuur van de Vennootschap van uw opmerkingen op de hoogte. Voorlopig kunnen wij de agent niet de verplichtingen opleggen ten allen tijden te voorzien in logies voor de broeders.